

Jaargang 40
Nummer 7
November 2009
Prijs € 5,90

Motivatie
Nabuurschap
Actualiteit

Maatschappij & Politiek

Vakblad voor
Maatschappijleer

Inhoud

Intrinsieke motivatie: maakbaar of een gegeven?	4
<i>Onderzoek naar effect van interventie op intrinsieke motivatie van leerlingen</i>	
Ook maar een mening?	6
<i>Burgerschapeducatie</i>	
Gedeelde waarden	7
<i>Handvest voor verantwoordelijk nabuurschap</i>	
Actualiteit in de klas	9
<i>Het gebruik van nieuwsquizen en actualiteitstoetsen</i>	
Veelvoorkomende vragen aan de NVLM	20
RUBRIEKEN	
Geknipt	3
Grom	12
Lesmateriaal	13
<i>Belangengroepen</i> <i>Gemeenteraadsverkiezingen</i>	
Recensies	18
<i>Privatisering politiek</i> <i>Dossier Maatschappijleer</i>	
NVLM	21
Gesignaleerd	22

Redactioneel

Minister Ter Horst nodigt de Nederlanders uit om mee te denken over de waarden die zij delen en die hen verbinden. Dat moet leiden tot een *Handvest voor verantwoord burgerschap*. Verantwoord burgerschap? Waarin verschilt dat van burgerschap sec? Bestaat er ook zoiets als onverantwoord burgerschap?

'Woordvertolligheid, voortvloeiend uit denkluigheid', hoor ik mijn oude leraar Nederlands brommen, die al lang tot stof is teruggekeerd, maar nog steeds over mijn schouder meekijkt als ik een stukje schrijf. Als de Oude Grieken worden gevolgd in hun opvatting dat burgerschap in de eerste plaats gelijkelijk recht van spreken is, is denkluigheid dan onverantwoord burgerschap? Hessel Nieuwelink buigt zich in dit nummer over de uitnodiging van Ter Horst en vraagt zich af welke misverstanden over burgerschap daarin zijn vervat.

Veel lesmateriaal in dit nummer. Direct toepasbaar materiaal, maar ook ideeën daarvoor en vindplaatsen ervan. Lesmateriaal heb je nooit genoeg. Misschien moet de redactie eens gaan nadenken over een selectie van nog steeds goed bruikbaar lesmateriaal, afgedrukt in veertig jaar *Maatschappij & Politiek*. Veertig jaar, inderdaad! Met inbegrip van de tijd weliswaar dat dit blad nog *Politieke en Sociale Vorming* heette, maar toch. Dat gaan we vieren met het volgende nummer, dat een dubbeldikke *M&P* gaat worden.

Hans van der Heijde

Geknipt

Kabinet werft leraren onder bachelors

Het voortgezet onderwijs moet meer academici voor de klas krijgen. Afgestudeerde bachelors krijgen, als zij tijdens hun studie een zogeheten educatieve minor halen, de bevoegdheid les te geven op de voormalige mavo en de eerste drie jaren van havo en vwo. Dat maakte het kabinet bekend. Bachelor is een graad aan een hogeschool (professionele bachelor) of universiteit (academische bachelor). Bij een hogeschool ben je bachelor met een complete beroepsgerichte opleiding en bij een universiteit met een academische basisopleiding.

(Bron: *Het Financieele Dagblad*, 5 september 2009)

Nederlandse docent presteert goed

Behalve in de Verenigde Staten is er geen land in de westerse wereld waar leraren in het voortgezet onderwijs zulke grote klassen hebben en zoveel uren lesgeven als in Nederland. Dit concludeert de Algemene Onderwijsbond (AOB) uit de jaarlijkse OESO-

rapportage *Education at a Glance 2009*. Ook in Duitsland en Ierland blijken de klassen relatief groot.

Volgens de AOB blijkt uit de cijfers dat de docenten in Nederland anderhalf keer zo productief zijn als het gemiddelde in de OESO-landen. 'Vergeleken met het buitenland, worden leraren in Nederland gebruikt als productiemedewerkers', vindt AOB-voorzitter Walter Dresscher, 'hierdoor doen scholen hun leerlingen tekort'. Het gevolg is immers dat leerlingen relatief weinig aandacht krijgen, en leraren weinig tijd hebben om hun lessen voor te bereiden.

Toch doet Nederland het op de internationale ranglijst nog altijd heel behoorlijk. In 2007 had 85 procent van de Nederlandse hoger opgeleiden in de leeftijd 25 tot 34 jaar een baan op hoger niveau, tegen gemiddeld 79 procent in de OESO-landen. De werkloosheid onder jongeren was laag.

(Bron: *de Volkskrant*, 9 september 2009)

Zuinige kwaliteitsslag

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap stelt 'kwaliteit van het onderwijs voorop', maar met een scherp oog op de kosten. De begroting groeit 4 procent tot 36,5 miljard euro. De uitgaven aan het primair onderwijs dalen zelfs 1,7 procent, het voortgezet onderwijs houdt de inflatie niet bij en het mbo blijft steken op plus 1,8 procent. De afgesproken verbetering van de arbeidsvoorwaarden van leraren gaat door. Na de 'ruim 400 miljoen euro' extra van vorig jaar, betreft het nu een niet gespecificeerde impuls. Naar het terugdringen van voortijdige schoolverlaters gaat 81 miljoen euro extra. Het kabinet trekt 200 miljoen euro uit om de pieken in het middelbaar beroepsonderwijs op te vangen, dat onder invloed van de crisis meer leerlingen trekt. In het kader van de sti-

muleringsmaatregelen van het kabinet gaat nog eens 100 miljoen euro extra naar het opknappen van schoolgebouwen en hun *binnenmilieu*. Onderwijs bezuinigt onder meer op de studiefinanciering, door niet te indexeren en de aanvullende beurs ten dele prestatieafhankelijk te maken. De besparing loopt in vier jaar op tot 67 miljoen euro. (Bron: *Het Financieele Dagblad*, 16 september 2009)

Klachten over 'gratis' schoolboeken

Ongeveer honderd mensen hebben de Vereniging Openbaar Onderwijs (VOO) gebeld met een klacht over de gratis schoolboeken. Belangrijkste bron van ergenis is de borg die sommige scholen voor de boeken vragen. Dat heeft een woordvoerder van de vereniging gezegd. Mensen konden veertien dagen lang terecht bij een speciale telefoonlijn van de VOO. Het aantal van honderd klachten is iets meer dan de vereniging had verwacht. De VOO gaat de klachten inventariseren en biedt ze in oktober aan staatssecretaris van Onderwijs Sharon Dijksma aan. Bijna 950.000 scholieren op ruim 650 scholen voor voortgezet onderwijs hebben voor het eerst gratis schoolboeken ontvangen.

(Bron: *AD/Algemeen Dagblad*, 28 september 2009)

Leerplichtambtenaar

Her werk van leerplichtambtenaren klinkt eenvoudig: scholen melden ongeoorloofd verzuim en de leerplichtambtenaar komt in actie als het nodig is. Hij voert gesprekken met de leerling en zijn ouders, geeft een waarschuwing of maakt proces-verbaal op. Als kinderen structureel school verzuimen is er vaak meer aan de hand. Onvolledige gezinnen, gebrek aan ouderlijk gezag en dergelijke zorgen voor spijbelgedrag. Boetes lossen dan niets op. De laatste jaren groeit het besef dat het toezicht op de Leerplichtwet van groot maatschappelijk belang is. De leerplichtambtenaar besteedt daarom een groot deel van zijn tijd aan het houden van spreekuren op probleemscholen en het organiseren van hulpverlening voor probleemleerlingen of -gezinnen. (Bron: <http://dokument.ncrv.nl>, 5 oktober 2009)

Intrinsieke motivatie: maakbaar of een gegeven?

Willem Vos

In een havo-4- en vwo-4-klas is onderzoek gedaan naar de intrinsieke motivatie van leerlingen bij het vak Maatschappijleer. Vervolgens is getracht, door een educatieve interventie, de intrinsieke motivatie van de leerlingen te vergroten. De nameting liet een duidelijke stijging van de intrinsieke motivatie van leerlingen zien. Voor *Maatschappij & Politiek* gaat Willem Vos nader in op zijn eigen onderzoek en conclusies.

Intrinsieke motivatie wordt mede bepaald door autonomie van de leerlingen.

Motivatie van leerlingen in het (voortgezet) onderwijs is het onderwerp van veel onderzoek. Belangrijke vragen in dit soort onderzoeken zijn wat motivatie nu precies is, welke soorten motivatie er zijn en hoe motivatie is te beïnvloeden. Een bekende tweedeling van motivatie betreft die van intrinsieke en extrinsieke motivatie. Waar *intrinsieke motivatie* verwijst naar een toestand waarin een activiteit wordt begonnen omdat de activiteit zelf de moeite waard wordt gevonden, refereert *extrinsieke motivatie* aan een toestand waarin een activiteit wordt begonnen vanwege de gewenste uitkomsten, zoals een financiële beloning of compliment.¹

Intrinsieke motivatie

Intrinsieke motivatie is binnen het onderwijs tot een populair concept geworden omdat intrinsiek gemotiveerde leerlingen beter leren en creatiever zijn.² Daarnaast is het wenselijk dat leerlingen taken uitvoeren omdat ze de taken zelf werkelijk interessant vinden. Men spreekt tegenwoordig niet voor niets van de calculerende en consumerende leerling. Het onderwijs is er dan ook alles aan gelegen om leerlingen intrinsiek gemotiveerd te krijgen.

Welke factoren bepalen de intrinsieke motivatie? Uit de literatuur komen grofweg vijf factoren naar voren:

1. de mate van ervaren controle over de uitkomsten. Dit betekent dat leerlingen het gevoel moeten hebben dat wanneer zij een bepaalde inspanning leveren, zij een bepaalde uitkomst mogen verwachten,
2. de mate waarin een taak uitdagend is,
3. de mate waarin een taak de fantasie aanspreekt,
4. in hoeverre een taak interessant wordt gevonden,
5. de hoeveelheid vrijheid bij de uitvoering van de taak (autonomie).

Meting

Op basis van bovengenoemde factoren is een enquête opgesteld, die bij 21 havo-4-leerlingen en zestien vwo-4-leerlingen is afgenomen. Het doel was het verkrijgen van een beeld van de intrinsieke motivatie van de leerlingen. Uit de enquêtes bleken leerlingen uit beide klassen weinig intrinsiek gemotiveerd. Vooral de factoren *uitdaging*, *fantasie prikkelend* en *autonomie* kwamen

slecht uit de bus. Ook kwam naar voren dat er meer bij de leefwereld van de leerlingen mocht worden aangesloten en dat er meer mocht worden gediscussieerd.

Interventie

Om ondermeer tot ideeën voor een interventie te komen zijn interviews afgenomen met twee leerlingen uit elke klas en met twee docenten die al langere tijd in het voortgezet onderwijs werkzaam zijn. Hun is gevraagd naar hun visie op intrinsieke motivatie en hoe die kan worden vergroot. Rekening houdend met bovengenoemde factoren en de uitkomsten uit de interviews en enquêtes werd een interventie bedacht: leerlingen kregen voor een periode van vier tot zes lessen het laatste kwartier van een les de vrijheid om zelf invulling aan de les te geven. Hoe en wat mochten zij zelf bepalen. Na vier weken beoordeelde de klas welke groep het best of leukst was. De volgende drie beoordelingscriteria werden vooraf met elkaar vastgesteld: (i) creativiteit, (ii) link met Maatschappijleer of een maatschappelijk onderwerp en (iii) interactie met de klas.

Omdat de literatuur laat zien dat een duidelijke beloning voor een taak waarvoor mensen intrinsiek gemotiveerd zijn, tot een afname van de intrinsieke motivatie leidt³, is in dit onderzoek voor een vage beloning gekozen, zonder daar veel nadruk op te leggen. Leerlingen kregen te horen dat de winnende groep een mooie prijs zou winnen.

Resultaten

Na de interventie is wederom een enquête afgenomen om te bepalen of een verandering in de intrinsieke motivatie zichtbaar werd. Uit de enquêtes kwam het beeld naar voren dat in beide klassen de interventie een positief effect had teweeggebracht. Opvallend was dat de vwo-leerlingen op alle vragen positiever antwoordden dan de havo-leerlingen. Zo vond 65 procent van de havo-leerlingen en 93 procent van de vwo-leerlingen dat de interventie een goede manier was om Maatschappijleer interessanter te maken en dat dit concept zou moeten worden behouden. Ten aanzien van de factor uitdaging vond 30 procent van de havo-leerlingen en 27 procent van de vwo-leerlingen dat de interventie voor meer uitdaging

Willem Vos

zorgde. Van de vwo-leerlingen had 60 procent geen mening. Voor wat betreft de factor fantasie vond 40 procent van de havo-leerlingen en 87 procent van de vwo-leerlingen dat de interventie een beroep op fantasie en creativiteit deed. De factor autonomie laat een soortgelijk beeld zien. De helft van de havo-leerlingen (50 procent) en 80 procent van de vwo-leerlingen vond dat zij door de interventie meer vrijheid hadden met betrekking tot de inhoud van de les. Tot slot werd gevraagd naar de motivatie van leerlingen naar aanleiding van de interventie. Van de havo-leerlingen voelde 30 procent zich meer gemotiveerd door de lessen, terwijl bijna de helft er geen mening over had. Bij de vwo-leerlingen voelde 67 procent zich meer gemotiveerd door de interventie.

Conclusie en discussie

Door intrinsieke motivatie op basis van vijf factoren te operationaliseren, is aan de hand van resultaten van vragenlijsten een interventie bedacht om de intrinsieke motivatie van leerlingen te vergroten. Geconcludeerd kan worden dat de interventie grotendeels in haar opzet is geslaagd. Door de interventie werd een beroep gedaan op de fantasie en creativiteit, op de autonomie en op de interesse van leerlingen. De interventie bleek voor leerlingen ook voldoende mogelijkheden te bieden om te discussiëren en om iets te bedenken met voldoende aansluiting bij hun eigen belevingswereld.

Alleen de factor uitdaging liet een enigszins verrassend beeld zien. Leerlingen in beide klassen voelden zich door de interventie maar beperkt uitgedaagd. Hier ligt dan ook een punt van verder onderzoek. Uit de reacties van leerlingen werd ook duidelijk dat zij het erg druk hadden, want het schooljaar liep ten einde. De tijd was dus beperkt en er moesten veel andere dingen gebeuren. Misschien dat dit een rol heeft gespeeld.

Enige terughoudendheid met betrekking tot de interpretatie van de resultaten is wel op zijn plaats. Om elke factor te meten zijn vaak maar één of twee vragen gesteld. Bij eventueel vervolgonderzoek zou het dan ook wenselijk zijn om leerlingen meer vragen per factor te stellen.

Een tweede aandachtspunt ten aanzien van de resultaten heeft betrekking op de externe validiteit. Mogelijk vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de intrinsieke motivatie bij andere vakken en op andere niveaus dan havo of vwo. De vraag is of daar soortgelijke uitkomsten worden gevonden.

Intrinsieke motivatie van leerlingen is een boeiend onderwerp waarbij nog veel valt te ontdekken. De meest waardevolle opbrengst van dit onderzoek is wellicht het besef dat intrinsieke motivatie kan worden vergroot. Hier liggen dan ook kansen voor het onderwijs. Gezien de voordelen van intrinsiek gemotiveerde leerlingen zou de vergroting van de intrinsieke motivatie een kerntaak van de docent moeten zijn. ◀

Noten

1. Schunk, D. H., Pintrich, P. R. & Meece, J. L., *Motivation in education. Theory, research and applications*, New Jersey 2008.
2. Ryan, R. M. & Deci, E. L., 'Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions', in: *Contemporary Educational Psychology*, 25, (2000a), pp.54-67.
3. Schunk, D. H., Pintrich, P. R. & Meece, J. L., *Motivation in education. Theory, research and applications*.

Willem Vos is docent aan de Hanzehogeschool, Academie voor Sociale Studies in Groningen.

Wilt u reageren op dit artikel, stuur dan een mail naar: menp@publiek-politiek.nl

Ook maar een mening?

Hans van der Heijde

Leren hetzelfde te denken én leren anders te denken, voor dat dilemma staat burgerschapseducatie. Aldus in één zin samengevat wat Hans van der Heijde beoogde te verduidelijken in de eerste drie artikelen in een reeks over burgerschapseducatie. In deze aflevering gaat het om de vraag - en het antwoord - waar burgerschapseducatie zich op moet richten om dat dilemma te overwinnen. Dat kan Van der Heijde nog korter samenvatten dan in één zin, namelijk in één woord: *isegoria*. Dat is klassiek Grieks en laat zich als *vrijheid van spreken* vertalen.

Illustratie: Anneke Gast

Dat hier een woord uit de Griekse Oudheid opdoemt, is niet toevallig. De Grieken van Athene ten tijde van de democratische stadsstaat beschouwden *isegoria* als fundament onder en noodzakelijke voorwaarde voor een

democratisch staatsbestel. Aan dat staatsbestel moest in hun ogen iedereen mee kunnen doen (nou ja, iedereen. Alleen volwassen mannen die op Atheense afstamming konden bogen; maar die kwestie wordt hier buiten beschouwing

gelaten). Zij zouden niet alleen in de algemene vergadering - waar iedereen een stem had - moeten kunnen participeren, maar ook in bestuurlijke instituties. Wie dat wilde kon voor een zetel meeloten. Die instituties waren groot en kenden een snelle rotatie. Op elk willekeurig moment bezette circa 15 tot 20 procent van de mannen een dergelijke zetel. De snelle rotatie zorgde ervoor dat iedereen die dat wilde wel één of meerdere keren in zijn leven een zetel in een bestuurlijke institutie innam. Kortom, politieke participatie stond in het hart van de Atheense democratie.

Open debat

De Atheners beseften terdege dat politieke participatie alleen zin had als alle deelnemers overeenkwamen dat alleen de weg van open debat naar aanvaardbare besluiten kon en mocht leiden. Nu zagen ze natuurlijk wel in dat niet iedereen even goed in staat is zelfstandig denkbeelden over politieke kwesties te ontwikkelen en dat ook niet iedereen bij machte is om publiekelijk denkbeelden te verwoorden. Maar ze hielden wel vast aan hun overtuiging dat iedereen in staat moest worden geacht debatten te volgen, naar voren gebrachte standpunten en argumenten te begrijpen en op basis van dat begrip te oordelen en keuzen te maken. Dat ligt ook voor de hand, want zonder die overtuiging mist politieke participatie immers elke grond. Waarom zou men mensen laten participeren als men geen enkel vertrouwen in hun politieke en bestuurlijke begripsvermogen heeft?

Men zou het soms niet zeggen, maar de genoemde overtuiging staat ook aan de basis van de moderne democratie. Men wordt immers als *vanzelf* burger (mens met burgerrechten) door de leeftijd van achttien jaar te bereiken. Op dat moment worden het actieve en passieve kiesrecht en de grondrechten, vervat in de Grondwet, verworven. *Vanzelf*? Waarom dan burgerschapseducatie? Inderdaad, de wens burgerschapseducatie drukt eigenlijk twijfel uit met betrekking tot het *vanzelf* van die overgang.

Het is niet precies duidelijk of ze in het democratische Athene aan burgerschapseducatie deden. Wat wel bekend is, is dat ze een groot vertrouwen hadden in *learning by doing*. Dat steeds een flink deel van de burgers in het bestuur van de

stad participeerde en de gedeelde overtuiging dat besluitvorming per se debat vereiste, zou ook de overdracht garanderen van politiek-bestuurlijke kennis en vaardigheden op onervaren eerstelingen in een dergelijke staatsinstututie.

Stemmen is een uiterst kortstondige activiteit die de burger van nu maar enkele tientallen keren in zijn leven uitvoert. Maatschappelijk debat daarentegen is permanent.

Maatschappelijk debat

In de huidige democratie is politieke participatie, in de zin van zitting nemen in bestuurlijke en vertegenwoordigende lichamen, in verhouding tot het Athene van toen uiterst gering; toen 15 tot 20 procent, nu moet in promillen worden geteld (dit zou overigens aanleiding moeten vormen tot kritiek en hervorming, maar die kwestie komt later aan de orde). Blijven over stemmen en debat, dat wil zeggen: maatschappelijk debat. Stemmen is een uiterst kortstondige activiteit die de burger van nu maar enkele tientallen keren in zijn leven uitvoert. Maatschappelijk debat daarentegen is permanent. Burgerschapseducatie moet zich dus vooral op deelname daaraan richten.

In beginsel kom dat neer op: (i) het stimuleren van de wens tot meningsvorming, (ii) het leren dat een mening pas een mening is als die door argumenten wordt geschraagd en dus meer is dan alleen maar 'ergens iets van vinden', (iii) het stimuleren van de bereidheid (ook eigen) meningen en argumenten ter discussie te stellen, (iv) het leren dat besluitvorming alleen democratische besluitvorming is als daaraan debat - open uitwisseling van en discussie over meningen en argumenten - vooraf is gegaan, (v) het leren van de regels die open debat mogelijk maken en die regels aanvaarden, en (vi) *learning by*

doing: het oefenen van debatteren door te debatteren!

Deliberatie

Dit lijkt een beginselverklaring van een cursus mondigheid. Dit lijkt bovendien rechtstreeks ontleend aan de theorie van *deliberative democracy*, democratie als voortdurend proces van deliberatie. Dat mag zo zijn, maar de gelijkheid van het recht van spreken impliceert niet dat alle meningen ook gelijkwaardig zijn of als zodanig behoren te worden gerespecteerd. Dit is een misplaatste opvatting die ooit zo treffend door prins Willem-Alexander werd verwoord met zijn uitspraak 'dat is ook maar mening', over de aard van de Argentijnse militaire dictatuur en rol van sommige betrokkenen daarbij. De ene mening is beter dan de andere, niet alleen in de zin dat die beter door feiten en argumenten is geschraagd, maar ook in normatieve zin. Aan dat normatieve kwaliteitsverschil gaan de theorie van de *deliberative democracy* en de bepleiters van mondigheid nogal eens voorbij.

Leren denken

Terug naar het dilemma van leren hetzelfde te denken enerzijds en leren anders te denken anderzijds. Leren hetzelfde denken ligt besloten in het begrijpen en aanvaarden van hetgeen in de linkerkolom bij (i) tot en met (v) werd geformuleerd. Die bevatten immers het aanleren van een attitude en het begrijpen, aanvaarden en helpen handhaven van regels die voor open debat garant moeten staan. Leren anders te denken ligt besloten in (i) en (iii): de (wens tot) meningsvorming en -uiting en de bereidheid meningen ter discussie te stellen.

Opzettelijk is hier niet van vrijheid van meningsuiting gesproken en is ook niet de tekst van Artikel 7 van de Grondwet gebruikt. Om de eenvoudige reden dat vrijheid van meningsuiting en Artikel 7 alleen maar uitdrukken dat niemand voorafgaand verlot nodig heeft om een gedachte of gevoel te uiten, terwijl het hier ging om de nadruk op de uitwisseling van meningen en argumenten, op debat dus. Wordt vervolgd. ◀

Wilt u reageren op dit artikel, stuur dan een mail naar: h.vanderheijde@maatschappijenpolitiek.nl

Handvest voor verantwoordelijk nabuurschap

Gedeelde waarden

Hessel Nieuwelink

Minister van Binnenlandse Zaken Ter Horst stelt dat er een probleem met 'de kwaliteit van onze samenleving is'. Een oplossing hiervoor is een *Handvest voor verantwoord burgerschap* dat de minister aan het einde van dit jaar wil presenteren. De vraag is wel wat hier nu precies het probleem is en waarom dat Handvest dan een oplossing zou zijn.

De minister van Binnenlandse Zaken Guusje ter Horst wil in overleg met de bevolking 'tot een overzicht van de gedeelde waarden in Nederland' komen. Voor dit gesprek heeft de minister een aanzet voor het *Handvest voor verantwoord burgerschap* geschreven. Daarbij legt zij nadruk op vier thema's: respect, betrokkenheid bij elkaar, gerichtheid op de toekomst en inzet voor de samenleving. Vanaf voorjaar 2009 is er een discussieplatform op internet (www.handvestburgerschap.nl) en in het najaar zijn in het land verschillende bijeenkomsten 'over de elementen van verantwoord burgerschap'. Hierna zal Ter Horst het handvest opstellen, daarbij 'gebruikmakend van

Minister Ter Horst (Foto: Arenda Oomen)

de uitkomsten van deze consultatieronden' - wat dat ook moge betekenen. Dit handvest zal volgens haar de nadruk leggen op 'de verantwoordelijkheden die burgers hebben om de samenleving gezond te houden. Het gaat om maatschappelijke waarden die van onderop komen en niet van bovenaf kunnen worden opgelegd'.¹

Bevorderen van respect

Minister Ter Horst geeft aan zelf geen standpunt te willen innemen omdat het Handvest niet door *Den Haag* moet worden bedacht en opgelegd, maar door de samenleving moet worden gedragen. Niettemin zorgt haar themakeuze ervoor dat er wel inhoudelijke keuzen worden gemaakt. Zo beschrijft zij wel het thema 'Betrokkenheid bij elkaar', maar niet het thema 'Individualiteit en zelfontplooiing'. Dat individualisering voor de minister inderdaad een aanleiding voor het Handvest is, maakt zij duidelijk in een interview in het zomernummer van *Vrij Nederland*. Daarin zegt zij dat het gaat

om een discussie 'over normen en waarden, met als doel het egoïsme en individualisme te doorbreken en het onderlinge respect te bevorderen'. Daarbij meent zij dat er momenteel sprake is van de 'desavouering van alles wat met autoriteit te maken heeft'. Het probleem betreft dus egoïstisch burgerschap dat niet (meer) bereid is om gezag van de overheid te accepteren.

Terechte angst?

Minister Ter Horst haalt de uitspraak van de voorzitter van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), Paul Schnabel, aan dat het 'met mij goed gaat maar met ons slecht'. Nederlanders zijn ontevreden over de sociale cohesie

in de samenleving en haar instituties. Het meest recente *Sociaal en Cultureel Rapport* van het SCP gaat over sociale cohesie. Eén van de hoofdstukken geeft een weerslag van het opinieonderzoek op dit terrein. Daaruit blijkt dat er sinds begin jaren negentig een stabiele meerderheid (60 procent) van Nederlanders is die meent dat het met de ontwikkeling van zeden en gedrag de verkeerde kant op gaat. Die ontwikkeling wordt veroorzaakt door onder meer grote en snelle veranderingen in de samenleving. Deze morele achteruitgang wordt vooral geconstateerd door lageropgeleiden, kerkelijken en mensen met een rechtse politieke voorkeur. Dat lijkt het betoog van de minister te ondersteunen: de sociale cohesie staat onderdruk en individualisering is daarvan een oorzaak. Hierbij moet echter wel worden aangekend dat het helemaal niet zo zeker is dat Nederlanders individualiseren omdat zij geen sociale verbanden meer zouden bezitten.²

Of de bewindsvrouw gelijk heeft

met haar stelling dat het vertrouwen in het gezag van instituties afneemt, moet worden betwijfeld. Uit hetzelfde SCP-onderzoek blijkt dat Nederlanders tamelijk veel vertrouwen in elkaar en instituties hebben. Nederland zit wat dat betreft in de *kopgroep* van de lidstaten van de Europese Unie, samen met de Scandinavische landen. Volgens de bestuurskundigen Marc Bovens en Anchrit Wille zijn Nederlanders in toenemende mate tevreden met het functioneren van de democratie en is hun vertrouwen in de instituties relatief hoog en stabiel.³ Er lijkt dus geen aanleiding te zijn voor de vrees dat Nederlanders geen vertrouwen meer zouden hebben in hun instituties.

Vertrouwen

Dat betekent niet dat men nu helemaal gerust kan zijn. Een zeer grote minderheid van circa 40 procent van de burgers zegt al jaren dat Tweede Kamerleden zich niet om mensen zoals zij bekommeren en dat hun mening er niet toe doet. Bij alle diversiteit binnen die minderheid blijken het vooral laagopgeleiden te zijn die minder vertrouwen in *de* politiek hebben. Daarom zouden vooral laagopgeleiden bij initiatieven ter versterking van de democratie moeten worden betrokken.

Opmerkelijk is dus dat door de opzet van de dialoog, lager opgeleiden veel minder gehoord zullen worden dan hoogopgeleiden. Het zijn namelijk juist de hoger opgeleiden die naar de bijeenkomsten komen en hun visie zullen geven op verantwoord burgerschap en de te delen waarden die dat moeten constitueren. Dit is temeer problematisch omdat uit een ander onderzoek van Bovens en Wille blijkt dat de waarden die hoger en lager opgeleiden voorstaan sterk verschillen.⁴ Uiteindelijk zullen grachtengordelbewoners zich meer in het Handvest herkennen dan de inwoners van Amsterdam-Noord. Dit betekent dan ook dat dit project alleen al vanwege zijn opzet niet zal bijdragen tot meer sociale cohesie en tot een burgerschap dat door velen zal worden gedragen. Het zal dus ook geen bijdrage tot oplossingen voor het gesignaleerde probleem zijn.

Niet alleen fatsoen

Er is echter meer mis met dit project. Zo is de afbakening van dat burgerschap op zijn zachtst gezegd opmerkelijk. Uit

de stukken van de minister van Binnenlandse Zaken komt naar voren dat burgerschap vooral betrekking heeft op fatsoenlijk en respectvol gedrag in de publieke ruimte en op het tonen van betrokkenheid. Daar is op zichzelf niets mis mee, maar dat tot het wezen van burgerschap verklaren, betekent een reductie van burgerschap tot sociale vaardigheden. Ter Horst wil blijkbaar niet weten dat het ook gaat om strijd(baarheid), hervorming van de samenleving en de inzet voor grote idealen. Daarnaast ligt er bij dit type project altijd erg veel nadruk op het belang van gedeelde waarden en consensus. Is het voor een democratie echter niet juist kenmerkend dat wordt erkend dat er conflict en een *dissensus* over belangrijke waarden en vraagstukken bestaat, en is een belangrijk onderdeel van burgerschap niet de bereidheid om met de onzekerheid van gebrek aan gedeelde waarden om te gaan? In de opzet van het project lijken beide vragen al negatief te zijn beantwoord. Dat is erg jammer omdat deze discussie een aanzet had kunnen zijn tot een langer gesprek over dat vaak gebruikte, maar zelden gedefinieerde begrip *democratisch burgerschap*. Al die nadruk op fatsoen respect en gedeelde waarden zal dan ook niet tot een Handvest voor burgerschap leiden, maar tot een *Handleiding voor fatsoenlijk nabuurschap*. ◀

Noten

1. Citaten afkomstig van verschillende bronnen van de website: www.handvestburgerschap.nl. Website bekeken op 13 september 2009.
2. Zie recensie van Paul de Beer en Ferry Koster, 'Voor elkaar of uit elkaar?', in: *Maatschappij & Politiek*, 39 (september 2008) nr.5, pp.30-32.
3. Marc Bovens en Anchrith Wille, 'Politiek vertrouwen langs de meetlat', in: *Socialisme & Democratie*, 2008, nr.10.
4. Marc Bovens en Anchrith Wille, *Diploma Democracy. On the Tensions between Meritocracy and Democracy*, Utrecht/Leiden, april 2009. Verkrijgbaar via de website van Marc Bovens bij Universiteit Utrecht.

Wilt u reageren op dit artikel, stuur dan een mail naar: h.nieuwelink@maatschappijenpolitiek.nl

Het gebruik van nieuwsquizen en actualiteitstoetsen

Actualiteit in de klas

Lieke Meijs

Veel maatschappijleerdocenten gebruiken nieuwsquizen of actualiteitstoetsen. Voor een laatste leskwartier, als introductie bij het thema Massamedia, of als kennistoets ter stimulering van het kijken naar het *Journal* of het lezen van een krant, *Metro* of *Spits*. Horen nieuwsquizen thuis in een Programma van Toetsing van Afsluiting (PTA) van Maatschappijleer, en wat is de kwaliteit ervan?

Stichting Krant in de Klas hield in 2007 een enquête onder gebruikers van hun gratis Nieuwsquiz en concludeerde dat de respondenten zeer tevreden over deze quiz waren: ze waardeerden het met gemiddeld een 7,6. De quiz wordt door allerlei schooltypen en -niveaus gebruikt: van basisonderwijs tot en met gymnasium. In het voortgezet onderwijs zijn het vooral docenten Maatschappijleer die de quiz gebruiken (50 procent), maar ook docenten Nederlands (30 procent) vallen terug op de quiz. Van de respondenten (n = 343) zei 38 procent de quiz als actualiteitentoets of kennistoets te gebruiken, 39 procent als aanleiding voor discussie over het nieuws en 10 procent om lestijd te vullen. Niet duidelijk werd of de actualiteitentoets of kennistoets ook in de beoordeling van het vak Maatschappijleer meetelt.

Reep of cijfer

Docenten willen leerlingen graag stimuleren om het nieuws te volgen, om het niveau van algemene ontwikkeling te verhogen of om ze bewust te maken van hetgeen er aan maatschappelijke vraagstukken speelt. Het geven van externe prikkels helpt daarbij: van het verstrekken van repen aan de leerlingen met de hoogste weekscore tot het geven

van een cijfer dat in de eindbeoordeling meetelt. Om de vraag te kunnen beantwoorden of nieuwsquizen in een PTA Maatschappijleer thuishoren, bekeken enkele maatschappijleerdocenten¹ drie voorbeelden van: *Connect Actueel* van Noordhoff Uitgevers, *Actualiteitstoets* van Essener en de *Krant in de Klas Toets*.

Reproductie van feiten

Bij de drie nieuwsquizen valt op dat het veelal om het reproduceren van nieuwsfeiten gaat en niet om inzicht in het nieuws of het koppelen van nieuwsonderwerpen aan thema's van Maatschappijleer of onderdelen van Burgerschapsvorming. Dat levert vragen op als:

- 'Wat was de oorzaak van de lange file van 605 kilometer op 26 mei 2009?'
Antwoord: 'het noodweer' (*Krant in de Klas*, nr.9, juni 2009),
  - 'Werd er wel of niet een boete gegeven aan het Gronings Rockcafé voor het niet naleven van het rookverbod?' (*Connect*, week 8, februari 2009),
  - 'Eind april overleed een bekend schrijver en columnist, namelijk a) Harry Mulisch, b) Remco Campert, c) Bas Haring, d) Martin Bril' (Actualiteitentoets van Essener versie A, juni 2009).
- Verder gebruiken twee van de drie actualiteitstoetsen beeldmateriaal (Con-

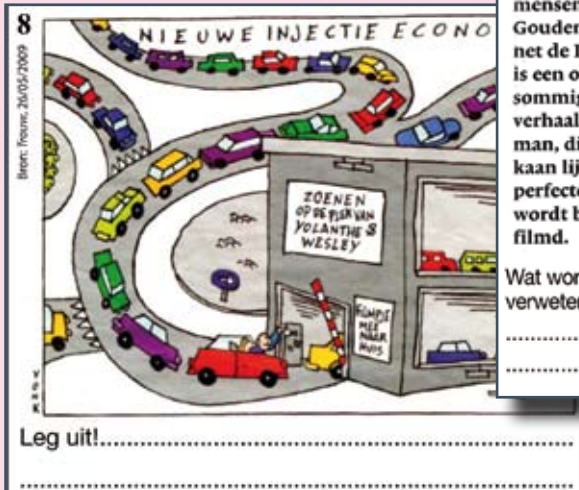
NIEUWSQUIZ

kik Krant in de Klas
de bron voor media-educatie

Jaargang 21, Nummer 9, juni 2009

Naam
leerling:

Score:

5

Robert Vuijsje (1970) is journalist en schrijver. Zijn debuut 'Alleen maar nette mensen' won onlangs de Gouden Uil en liep maar net de Librisprijs mis. Het is een opmerkelijk en door sommigen fel bekritiseerd verhaal over een Joodse man, die op een Marokkaan lijkt, op zoek naar de perfecte negerin. Het boek wordt binnenkort verfilmd.

Wat wordt deze schrijver verweten?
.....
.....

Wie zie je op deze nieuwsfoto?.....
.....
.....

(Fragment uit: Nieuwsquiz jaargang 21, nummer 9, juni 2009)

Connect

Overzicht actualiteiten week 39 Koppensnellers: zij waren in het nieuws !

Mogelijkheden:

Amsterdam gaat discriminatie bij deurbeleid horeca onderzoeken _____/ Doorbraak in onderzoek naar aids _____/ Overleg OM en Meld Misdaad Anoniem na incident _____/ 'Meer militairen nodig in Afghanistan' _____/

Bron : NU.nl

(Fragment uit: Connect Actueel - Klaas-Eel de Boer – september 2009 – week 39)

ACTUALITEITENTOETS versie A juni 2009

Beantwoord de vragen hieronder en klik de button onderaan om de vragen na te kijken.

6. Pakistan voert een grootscheepse militaire operatie uit met het doel:

- Talibanstrijders in de Swat-vallei uit te schakelen.
- bergpassen te controleren die door drugsmokkelaars worden gebruikt.
- het verzet te breken van de zogenaamde Tamiltijgers.
- de opstand in de deelstaat Kashmir te beëindigen.

7. Op 4 juni zijn er verkiezingen voor:

- de gemeenteraden.
- de Tweede Kamer.
- de Provinciale Staten.
- het Europese Parlement.

8. Burgemeester Wolfsen van Utrecht kwam in het nieuws omdat hij:

- de verspreiding van folders van de PVV verbood.
- de publicatie van een negatief artikel over hem in een huis-aan-huisblad blokkeerde.
- de website van de gemeente enkele dagen afsloot vanwege scheldpartijen.
- het lidmaatschap van zijn partij, de PvdA, opzegde.

Antwoorden

De vragen die je fout hebt beantwoord kun je nog eens maken door de button onderaan te klikken

6. Pakistan voert een grootscheepse militaire operatie uit met het doel:

Jouw antwoord was:

- Talibanstrijders in de Swat-vallei uit te schakelen.

Dat antwoord was goed

7. Op 4 juni zijn er verkiezingen voor:

Jouw antwoord was:

- het Europese Parlement.

Dat antwoord was goed

8. Burgemeester Wolfsen van Utrecht kwam in het nieuws omdat hij:

Jouw antwoord was:

- de publicatie van een negatief artikel over hem in een huis-aan-huisblad blokkeerde.

Dat antwoord was goed

(Fragment uit: Actualiteitentoets versie A, juni 2009, bron: www.essener.nl)

nect en Krant in de Klas), dat nog een ander doel heeft. Bij Krant in de Klas is dat in elke nieuwsquiz een cartoon. Deze toetst inzicht bij leerlingen en is tevens functioneel voor het maatschappijleeronderwijs. Soms gaat het om de herkenning van bekende nieuwsfoto's. In Connect staat veel beeldmateriaal. Er zijn speciale onderdelen als Koppensnelers, Foto-overzichten en Cartoonoverzichten. Bij een analyse van de foto's uit de rubriek Koppensnelers, die van de website www.nu.nl komen, viel de docenten op dat het vaak foto's betreft die of zo overduidelijk bij de kop horen (wat wordt daar nog van de leerling gevraagd?), of juist slechts vage connectie. Bij *Connect Actueel* dient wel te worden aangetekend dat de doelgroep in grote mate verschilt van havo/vwo-leerlingen. Havo/vwo-leerlingen willen diepgang, inzicht en weten waarom. Mbo-deelnemers zijn meer doeners, denken in oplossingen en zijn snel afgeleid. *Connect Actueel* sluit daarop aan door variëteit in beeldmateriaal te bieden, inclusief korte en bondige vragen over actuele thema's. De Actualiteitentoets van Essener bestaat uit vragen waarvan de uitgever zegt dat 'de nadruk ligt op nieuwsfeiten

die een politieke betekenis hebben en minstens een aantal dagen in het nieuws zijn geweest' en verder 'incidenteel een culturele vraag te stellen, en zelden vragen over sport en het privéleven van bekende persoonlijkheden'. Het doel ervan is leerlingen te stimuleren om de krant te lezen en het nieuws te volgen. Gezien de moeilijkheidsgraad van deze vragen in vergelijking met die van de andere twee voorbeelden, zullen die leerlingen zeker tot het volgen van het nieuws aanzetten.

Gebruik in de les

De docenten zijn het erover eens dat Maatschappijleer iets met actualiteit moet doen en daar kunnen de handige digitale nieuwsquizen met antwoordmodel van betekenis zijn. Ter afwisseling van de dagelijkse gang van zaken in de les zijn ze aantrekkelijk. Leerlingen leren in de actualiteit maatschappijleerinhouden herkennen en de quizen bieden een goede inleiding voor een gesprek over de actualiteit. Het is de vraag of ze leerlingen mediawijs maken: wel wat betreft het reproduceren van nieuwsfeiten, maar niet wat betreft het inzicht in de werking van de media. Dan zouden veel

Groen langs snelweg A50 heeft meer effect dan verwacht

Eerste resultaten van onderzoek naar luchtkwaliteit bekend.

HETEREN - Bomen en struiken langs de snelweg hebben meer invloed op de luchtkwaliteit dan verwacht. Dat blijkt uit de eerste resultaten van een onderzoek dat tussen mei en (Bron: *de Gelderlander*, 29 mei 2009)

december vorig jaar is gehouden langs de snelweg A50 ter hoogte van Heteren. De proef moest antwoord geven op de vraag of groenstroken langs wegen de concentraties fijnstof en stikstofdioxide konden laten dalen. De stoffen worden door verkeer uitgestoten.

Effect van bomen langs de weg klein

ARNHEM Dennen vangen 16 procent stikstofoxiden op en loofbomen 12 procent. Dit is het resultaat van de meetproef Groen langs de A50. De proef tussen mei en december 2008 moest antwoord geven op de vraag of groenstroken langs snelwegen effect hebben op de concentraties van fijnstof en stikstofoxiden. Vegetatie lijkt niet geschikt om de luchtkwaliteit direct langs de weg te verbeteren. Het effect op fijnstof viel met de proef niet te meten. (Bron: *de Volkskrant*, 29 mei 2009)

meer vragen moeten worden opgenomen over de wijze waarop nieuwsfeiten worden weergegeven of die vergelijking eisen van twee nieuwsbronnen met tegengestelde berichtgeving.

Om leerlingen aan de hand van de actualiteit een beter inzicht in maatschappelijke thema's te geven zouden er meer vragen moeten worden gesteld met een koppeling van maatschappijleerkennis met de actualiteit. Nu is de koppeling met de maatschappijleerinhoud beperkt en is het niveau van de quizzen ook erg divers. De niveauduiding is vaag. Zo kent *Krant in de Klas* een eenvoudige en moeilijke versie (waarbij dat verschil niet direct valt te achterhalen), is *Connect* bestemd voor alle mbo-niveaus en biedt Essener versie A voor havo-4/5, vwo-4/5/6 en mbo-1/2/3.

Bij de vraag of nieuwsquizen in een PTA van Maatschappijleer thuishoren, hebben havo/vwo-docenten, die bij het project Kwaliteitsborging Schoolexamens zijn betrokken, hun bedenkingen. Het gebruik van actuele (nieuws)bronnen in de les zou leerlingen al kunnen aansporen tot het volgen van het nieuws. Daarnaast worden leerlingen meer geactiveerd om zich in het nieuws te verdiepen door lesonderdelen waarbij ze zelf wekelijks een nieuwsfeit moeten presenteren of zelf nieuwsquizvragen moeten maken. Voor het vmbo en het mbo ligt dat mogelijk anders. ◀

Noot

1. Deelnemers aan het SLO-project Kwaliteitsborging Schoolexamen havo/vwo.

Wilt u reageren op dit artikel, stuur dan een mail naar: l.meijs@maatschappijenpolitiek.nl

Foto: Koen van Rossum

65

Typisch Hollands, er 24 jaar voor uittrekken om de pensioenleeftijd naar 67 te verhogen. Een onontkoombaar besluit zo zachtzinnig uitvoeren dat het niemand pijn doet, maar dus ook nauwelijks iets oplost.

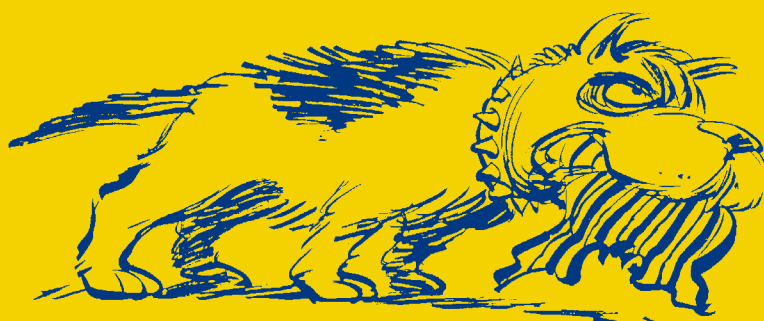
Toen Bismarck het pensioen op 65 jaar liet ingaan stond de gemiddelde leeftijd op zestig. De gemiddelde 65-jarige had nog drie jaar te leven. We zijn nu 130 jaar verder. De gemiddelde leeftijd is nu tachtig, voor 65-jarigen zelfs 85!

Differentiatie van de AOW-leeftijd naar arbeidsduur en -zwaarte, waar de SER waarschijnlijk mee zal komen, is weer zo'n aan discutabele voorwaarden gekoppelde regeling als de oude WAO. Wat betreft het kale leeftijds criterium en het voor iedereen gelijke bedrag is de AOW het toonbeeld van eenduidigheid en uitvoeringseenvoud. Huursubsidie, arbeidsongeschiktheid, bijstand, het Nederlandse inkomensbeleid is vergeven van regelingen die gebakkelei en gesjoemel geven bij de vragen wie en hoeveel. Van de AOW heeft nooit iemand misbruik kunnen maken, of het moet zijn door een veel jongere partner te trouwen, maar dat gat is nu gedicht door het schrappen van het kostwinnersprincipe. De samenwoonregeling is de laatste zwakke plek, maar die zal ten gevolge van de individualisering ook wel verdwijnen.

Als Nederland al een besluit neemt, schieten alle betrokkenen er zoveel gaten in, dat het als antwoord op het oorspronkelijke probleem - als men zich dat al herinnert - totaal niets meer oplevert, behalve een leger ambtenaren.

De Nederlander is niet dramatisch genoeg ingesteld om een crisis daadkrachtig tegemoet te treden. Uit die van jaren dertig zijn we als laatste land ter wereld uitgekomen, en dan nog niet eens op eigen kracht.

Grom

Lesmateriaal

Westerschelde

Dit lesmateriaal gaat nader in op de kwestie van de uitdieping van de Westerschelde en de actoren die daarbij een rol spelen. Het lesmateriaal bestaat uit een tweetal nieuwsberichten met vragen en een verdiepende tekst, ook met relevante vragen. De antwoorden van de vragen zijn terug te vinden op de website van *Maatschappij & Politiek*: www.maatschappijenpolitiek.nl.

Belangengroepen

De gang van zaken bij de uitdieping van de Westerschelde laat zien welke partijen bij de uitvoering van een ministerieel besluit een rol kunnen spelen. Daarbij valt op dat het niet zo eenvoudig is uit te maken wie in Nederland de baas is. Het doel van deze les is havo/vwo-leerlingen, aan de hand van een concreet geval, te doen beseffen met hoeveel partijen rekening moet worden gehouden.

Wolter Blankert

Lees de volgende twee nieuwsberichten

Nieuwsbericht 1

Voorlopig geen verruiming en verdieping van de Westerschelde

De vaargeul van de Westerschelde mag voorlopig niet worden verruimd en verdiept. Dat heeft de voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State vandaag in een voorlopige uitspraak bepaald.

Voor de verruiming van de vaargeul van de Westerschelde heeft de minister van Verkeer en Waterstaat in juli 2008 een zogenaamd tracébesluit genomen. De Zeeuwse Milieufederatie en de Vogelbescherming hadden om schorsing gevraagd van de vergunning die de minister van LNV op grond van de Natuurbeschermingswet heeft verleend.

(Bron: www.raadvanstate.nl, 28 juli 2009)

Nieuwsbericht 2

Raad van State verwijt kabinet gebrek aan toekomstvisie en daadkracht

De schrik slaat je om het hart als je leest wat de Raad van State over het kabinetsbeleid schrijft:

- politieke besluiten worden uitgesteld,
- toekomstgericht beleid ontbreekt,
- te grote afhankelijkheid van de aardgasbaten,
- gebrek aan voortvarendheid op belangrijke gebieden: arbeidsmarkt, woningmarkt, bereikbaarheid van de Randstad en de toekomst van de energievoorziening.

(Bron: www.stand.nl, 4 september 2009)

Vragen

1. Waarom hoeft het kabinet zich in het tweede geval (anders dan bij de Westerschelde) niets van het oordeel van de Raad van State aan te trekken?
2. Maakt het, in het geval van de Westerschelde, voor de Raad van State verschil of de Tweede Kamer het wel of niet met de minister eens is?
3. Was de Raad van State tot een andere uitspraak gekomen als de minister het besluit tot uitdieping van de Westerschelde in een wet had vastgelegd?
4. Kan het kabinet in het tweede geval (Nieuwsbericht 2) zijn gang gaan als de Tweede Kamer het met de Raad van State eens is?

De Westerschelde

De Raad van State kan dus een stokje voor de plannen van de *minister* (1) steken, ook als die de steun van de *Tweede Kamer* (2) geniet. Alleen de *Afdeling Rechtspraak* (3) van de Raad van State bezit die bevoegdheid en alleen als de minister in strijd handelt met een *wet* of een *internationaal verdrag* (4) waaraan ook een minister of het hele kabinet zich heeft te houden.

De Raad van State kan een dergelijke zaak alleen in behandeling nemen als iemand een klacht tegen het besluit van de minister indient. Iemand is meestal een *belangengroep* (5) of een lagere overheid (zo is de gemeente Schiedam van plan om naar de Raad van State te stappen om de aanleg van een nieuwe snelweg vlak langs de stad te voorkomen).

Bij de Westerschelde botsen heel wat belangen met elkaar. In 2005 heeft Nederland via een internationaal verdrag met Vlaanderen afgesproken dat de Westerschelde zal worden uitgediept om Antwerpen voor grote containerschepen toegankelijk te maken. Het gaat om een technisch eenvoudig karwei dat binnen een jaar kan zijn geklaard. Veel ingewikkelder is het om de natuur in stand te houden. Volgens *Europese regelgeving* (6) is dat een verplichting. Daarom werd in het verdrag met de Vlamingen afgesproken om ter compensatie een poldertje op de grens (Hertogin Hedwigepolder) onder te laten lopen. Een *belangengroep van boeren* (7) protesteerde fel en met succes tegen deze ontpoldering. Het kabinet veranderde op aandringen van de Tweede Kamer van standpunt en beloofde de natuurcompensatie op een andere manier te versieren en lapte daarbij de afspraken met de Vlamingen aan zijn laars. Volgens de Raad van State is die andere manier (dan het onder water zetten van die polder) dus onvoldoende; er is geen garantie dat het natuurverlies voldoende wordt gecompenseerd en daarom is het besluit van de minister in strijd met de Europese wetgeving.

Foto: Limo Wreck

Vragen

De cursief gedrukte begrippen (1-7) zijn de spelers bij het *Westerscheldedrama*.

5. *Waarom maakte de Vogelbescherming wel kans bij de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State en de belangengroep van de boeren niet?*
6. *Het is niet uitgesloten dat de betrokken gemeente in Zeeuws-Vlaanderen op haar beurt naar de Raad van State stapt als die polder toch onder water wordt gezet. Vind je het positief of negatief (toelichten) dat een lagere overheid (gemeente) tegen zijn *baas* (de rijksoverheid) kan procederen?*
7. *In deze kwestie is sprake van twee internationale verdragen: het verdrag met Vlaanderen/België en de Europese regelgeving voor natuurbehoud. Voor de Raad van State zou het een lastige keuze zijn om aan te geven wat zwaarder weegt. In dit geval leverde het geen probleem op. Waarom niet?*
8. *De financiële vergoeding die boeren voor hun grond ontvangen, is afhankelijk van het doel van de onteigening. De economische waarde wordt vergoed. Een*

hogere vergoeding zou een in Europees verband verboden subsidie zijn. Daarom zijn boeren doorgaans bereid hun grond voor stadsuitbreiding te verkopen (dat levert veel geld op), maar niet voor natuurgebieden. Vind je dit een rechtvaardig en verstandig verschil?

9. Als je dit onder ogen krijgt, zal de zaak opgelost zijn. Hoe is die oplossing uitgevallen?

10. Kies een van de *rollen* uit die in deze zaak spelen (1-7) en geef bij elke rol aan of je het wel of niet terecht vindt dat hier rekening mee moet worden gehouden, licht je antwoord steeds toe. Daarbij kun je gebruikmaken van het kader over belangengroepen en Europese regelgeving.

Belangengroepen

Nederland is rijk aan belangengroepen. Daarbij denkt men meestal aan een actiegroep die voor een bepaalde kwestie wordt opgericht. Soms is dat ook zo. Veel meer invloed hebben echter de *geinstitutionaliseerde belangengroepen* die beroepsmatig voor hun belang opkomen. Het zijn grote instellingen met personeel die over ruime middelen beschikken om tegen de staat te procederen. Het grappige is dat diezelfde staat dat vaak mogelijk maakt door subsidie aan deze instellingen te verstrekken. Daarnaast onderhouden deze instellingen nauwe banden met politici (bijvoorbeeld als bestuursleden). De natuur- en milieubeweging kent een flink aantal van dergelijke instellingen. Een voorbeeld van de invloed van een relatief kleine belangengroep is de Fietzersbond die met succes actie voerde om de doorgang onder het Rijksmuseum in Amsterdam open te houden. De architect moest de plannen aanpassen. Dit leidde tot extra vertraging en een doorgang die langer dicht blijft. Of de doorsnee fietser zich druk maakt om een omweg van 36 seconden is de vraag niet meer. Een belangengroep moet *per definitie* opkomen voor de belangen waarvoor ze staat.

Vraag: Vind je het terecht dat het belang van een belangengroep soms zwaarder weegt dan het *algemeen belang*?

Europese regelgeving

Tussen 1980 en 2000 is het milieu- en natuurbeleid bijna geheel een onderdeel van de Europese regelgeving geworden. In het begin ging het hierbij om bestrijding van oneerlijke concurrentie (vrije markt). Als Duitsland hogere eisen aan auto's stelde dan Frankrijk, zou dat oneerlijk zijn. Daarna werd duidelijk dat heel wat milieuproblemen alleen in Europees verband zijn op te lossen, zoals de klimaatsverandering en de vervuiling van de Rijn. In het kielzog van dit gemeenschappelijke milieubeleid kwam ook het natuurbeheer steeds meer onder de Europese regelgeving te vallen: bescherming van bepaalde diersoorten, bescherming van bestaande natuurgebieden enzovoorts.

Vraag: Vind je het terecht dat de natuurbescherming voor een groot deel door *Brussel* wordt bepaald? De Westerschelde is hierbij als voorbeeld te gebruiken.

Verkiezingen Gemeente Vierweg

Gemeente Vierweg

In de gemeente Vierweg zijn vier politieke partijen.

Vrijheid Voorop (VV)

Slogan: 'Vrijheid voor allen!'

De winkeliers in de gemeente moeten met rust worden gelaten. Problemen los je liever zelf op dan dat de politiek het moet oplossen. Er moeten minder regels komen. VV vindt het belangrijk dat je je mening kunt geven.

GroenKracht (GK)

Slogan: 'Dat kan groener!'

Fietsers moeten extra worden beschermd. Het gaat niet goed met de natuur en daar moet de politiek iets aan doen.

Partij Sociaal (PS)

Slogan: 'Opkomen voor elkaar!'

De zwakkeren in de gemeente moeten meer geld krijgen. De PS wil voor de ander opkomen.

Jongeren Partij (JP)

Slogan: 'De jeugd heeft de toekomst!'

Er moet geld voor een nieuw jongerencentrum komen, want dat is er nog niet. De JP wil meer geld voor jongeren.

Foto: John Wigham

De lokale verkiezingen zijn in aantocht. In de aanloop naar deze verkiezingen is het misschien een idee om de opdracht over de fictieve gemeente Vierweg te gebruiken. In Vierweg staan drie kwesties op de agenda: er is een gevaarlijke weg, er komt een nieuw winkelcentrum en er is overlast van hangjongeren. Bij deze opdracht is voor simpele aansprekende voorbeelden gekozen. Daarom is deze opdracht ook zeer geschikt voor het vmbo.

Alleen de casus *Gevaarlijke weg* staat hier beschreven (pagina 17). De andere twee casussen (*Mega Mall* en *hangjongeren*) zijn te vinden op de website van dit vakblad: www.maatschappijenpolitiek.nl.

Opdracht

In de fictieve gemeente Vierweg zijn vier politieke partijen actief. Er spelen drie kwesties. De leerlingen geven per situatie aan op wat voor een manier zij invloed kunnen uitoefenen. Daarna stemmen de leerlingen (met hun voeten) op één van de vier fictieve lokale partijen op basis van de standpunten die de partijen in deze situatie hebben. Ze mogen hun keuze toelichten en anderen proberen over te halen dezelfde keuze te maken of misschien zelfs van partij veranderen. De meerderheid beslist uiteindelijk.

Leerdoel

- De leerlingen realiseren zich dat ze de mogelijkheid hebben om zelf invloed uit te oefenen. Daarnaast beseffen ze dat het cruciaal is om hierbij medestanders te verzamelen.
- Leerlingen weten dat er in een gemeente politieke partijen zijn die elk verschillende standpunten hebben.
- Leerlingen ervaren het proces van coalitievorming om een meerderheid te verkrijgen.
- Leerlingen leren discussiëren en hun mening beargumenteren.

Duur

Vijftig minuten.

Benodigheden

Vier posters, teksten op papier.

Hoe gaat u te werk?

Stap 1: Hang in elke hoek van het lokaal een poster van een partij. U kunt er voor kiezen om de leerlingen zelf een poster te laten maken. Leg de leerlingen uit dat ze gaan stemmen op een partij door naar een hoek van het lokaal te lopen. Als zij naar de linkerkant van de ruimte lopen kiezen ze voor partij A, als ze naar de rechterkant van de ruimte lopen kiezen ze voor partij B, enzovoorts.

Stap 2: De leerlingen krijgen de casus/standpunten van elke partij op papier te lezen.

Stap 3: 'Wat kun jij doen?' Vraag de leerlingen in tweetallen op te schrijven wat zij zouden doen om dit onderwerp onder de aandacht van de politiek te brengen.

Stap 4: Nabespreking: bespreek de genoemde antwoorden uit stap 3. Laat de leerlingen kiezen wat in dit geval het beste middel is.
(Antwoord: brief schrijven, demonstreren, gemeenteraadslid bellen of mailen, de krant benaderen, de lokale televisie benaderen, handtekeningenactie, enzovoorts.)

Stap 5: Laat de leerlingen de situatie (situatie A, B of C) lezen en voor een partij kiezen door naar een hoek van het lokaal te lopen.

Stap 6: Laat de leerlingen over hun keuze discussiëren en treedt tijdens de discussie als gespreksleider op. Vraag ze waarom ze ergens zijn gaan staan.

Stap 7: Geef leerlingen nu de gelegenheid aan de hand van de gehoorde argumenten van standpunt te wisselen. Vraag de leerlingen die van standpunt wisselen waarom ze dit doen. Ze mogen niet meer dan één keer van plaats veranderen.

Stap 8: Het aantal leerlingen dat bij een partij staat is het aantal zetels van deze partij. De meerderheid beslist welk plan wordt aangenomen. Als geen enkel plan de meerderheid heeft, krijgen de leerlingen nog één keer de kans om over te lopen.

Stap 9: Stap 2 t/m 8 kunnen voor de volgende casus worden herhaald.

Tips

- Laat de leerlingen even wachten voordat zij ergens gaan staan.
- Als alle leerlingen aan dezelfde kant van de zaal gaan staan: Vraag met welke reden zij daar staan. Als blijkt dat iedereen het met elkaar eens is gaat u door met de volgende situatie. ◀

Bas Banning

Casus A - Gevaarlijke Weg

Situatie

- Leerlingen uit Vierweg moeten elke dag de provinciale weg oversteken om naar school te gaan. Een maand geleden was er een ernstig ongeluk met een overstekende leerling.
- Er is geld beloofd voor het verbouwen van een oud café tot nieuw jongeren centrum De Soos. Er is al jaren veel overlast van jongeren in het winkelcentrum.

Wat kun jij doen?

De leerlingen moeten manieren verzinnen om de gevaarlijke weg onder de aandacht van de politiek te brengen. Hoe kunnen zij zorgen dat de politiek iets aan deze situatie doet?

Nabespreking

Bespreek de opdracht na met de groep. Welke methode zou het beste werken? Zijn de bedachte ideeën haalbaar? Is het een snelle methode om echt iets te bereiken?

Standpunten partijen

- Partij Sociaal (PS) wil een stoplicht bij de provinciale weg, zodat leerlingen veilig naar school kunnen. Het jongeren centrum moet dan een jaar wachten.
- De Jongeren Partij (JP) wil dat het jongeren centrum er eindelijk komt. Beloofd is beloofd. Extra borden bij de weg kan wel.
- GroenKracht (GK) wil een tunnel. Dat is extra veilig voor fietsers en auto's hoeven niet te stoppen. Het jongeren centrum moet dan twee jaar wachten.
- Vrijheid Voorop (VV) is voor een jongeren centrum. De winkeliers hebben al jaren last van hangjongeren. Dit moet eindelijk eens stoppen.

De gemeente heeft geld voor maar één project. Er moet dus worden gekozen!

Wat kies jij?

Integer populisme

Gerard van Rossum

'Democratische politiek is meer dan op de winkel passen, en jezelf vooral geen voldongen feiten aanpraten, zoals de meerderheid van de Kamer doet. Dames en heren, ministers en Kamerleden, u bepaalt wat nationaal belang is. Dien het. Die parlementaire enquêtes komen er toch wel. Zorg dan tenminste dat u heeft geprobeerd uw verantwoordelijkheid te nemen toen het nog kon.'

Wie in Nederland aan het publieke debat wil deelnemen, doet er goed aan de columns, essays en commentaren in de serieuze media te volgen. Meer dan in de politiek vindt dat debat namelijk daar plaats. Gelukkig kan in Nederland worden beschikt over de grootste columnistendichtheid ter wereld, en geven bijvoorbeeld *Vrij Nederland*, *NRC Handelsblad* en *de Volkskrant* om de zoveel tijd hun columnisten in bundelvorm uit. De nieuwste bundel is van NRC-columnist Marc Chavannes. In *Niemand regeert, De privatisering van de Nederlandse politiek* schetst hij de ingrijpende gevolgen van het politiek op afstand zetten van zaken waar vroeger ambtenaren over gingen: van publieke taken dus. Hij rekent voor dat bewindslieden 80 procent van de Kamervragen moeten beantwoorden met: 'daar ga ik niet meer over'. Niet met die woorden natuurlijk, maar het komt er wel op neer.

De greep van de politiek op de publieke zaken beperkt zich tot min of meer effectief toezicht. De financiële crisis en het rampzalige geklungel met grote publieke werken laten zien wat daarvan terecht kan komen. Op de meeste beleidsterreinen heeft, tot frustratie van de professionals die er het werk doen, het management de macht gegrepen: gezondheidszorg, politie en justitie, welzijn, energie, openbaar vervoer en, onvermijdelijk, het onderwijs.

Slager keurt eigen vlees

Veel van de columns van Chavannes gaan over die onderwijssector. Hij schaart zich in het koor van onderwijs-critici die zich over de teloorgang van de kennisoverdracht beklagen. Kinderen en jongeren, inclusief de jonge docen-

ten, weten niets meer, kunnen alleen (gebrekkig, want daar is ook kennis voor nodig) vragen stellen en in groepen werken.

Over het kwaliteitsverlies in de kennis van kinderen verkeert het beleid in een ontkenningsskramp. De cijfers van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), die de regering van de landen zelf aanleveren, laten keer op keer een hoge score van onze rekenvaardigheid zien. Die score is zo hoog doordat wij de kinderen testen naar de maatstaven van de rekenmethode die wij hier hanteren: Freudenthals schat- en verhaaltjessommen. De slager keurt zijn eigen vlees.

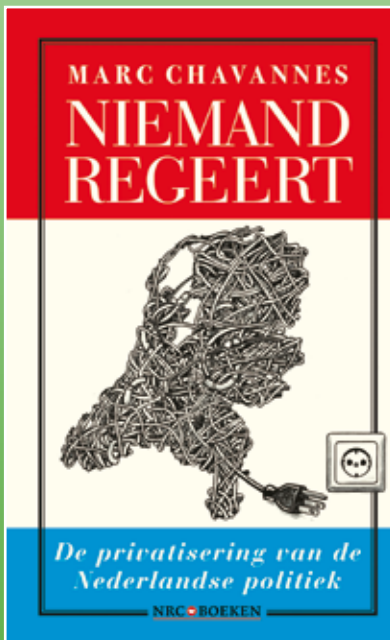
De financiering van het hoger onderwijs, een zorgenkindje in Nederland Kennisland, wil Chavannes verbeteren door de studenten hun volle kostprijs met leningen te laten betalen. Alleen voor wie erg goed is, maar arme ouders heeft, komen er, zoals vroeger, ruimhartige beurzen. Het is een idee dat nu circuleert als een van de bezuinigingsmogelijkheden voor na 2010.

Opstand der burgers

Niet alleen voor het onderwijs, maar op alle terreinen trekt Chavannes vergelijkingen met het buitenland. Dat is in Nederland niet populair. Hier vindt men liefst elke keer weer zelf het wiel uit. Het feit dat in landen als Duitsland het pensioen zonder morren naar 67 jaar gaat, wordt in het debat zelden naar voren gebracht.

Chavannes pleit ervoor dat de burger het heft zelf in handen neemt. Dat is de rode draad door al zijn columns. Een groepering als Beter Onderwijs Nederland heeft duidelijk zijn steun. Burgerinitiatieven en moedige, daadkrachtige politici, die moeten in Nederland het publieke domein redden. *Integer populisme* noemt hij dat.

Een inspirerende bundel. Voor drukbezette maatschappijleerdocenten die het publieke debat moeten volgen zijn dit soort boeken een uitkomst. Aangelegde knipselmappen verstoffen door ontoegankelijkheid en zijn een ramp bij verhuizingen. ◀

Marc Chavannes, **Niemand regeert, De privatisering van de Nederlandse politiek**, NRC Boeken, Rotterdam, 2009, ISBN 9789079985067, 261 pagina's, prijs: € 19,90.

SchoolTV, Dossier Maatschappijleer

Geen fratsen

Bas Banning

Het was al weer een aantal jaren geleden dat SchoolTV een serie voor de bovenbouw van havo en vwo maakte. Op 8 oktober ging de nieuwe reeks Dossier Maatschappijleer van SchoolTV van start: vier nieuwe afleveringen die aansluiten op de vier Maatschappijleer thema's (Rechtsstaat, Verzorgingsstaat, Parlementaire democratie en Pluriforme samenleving). Onlangs had Bas Banning een preview van een van de nieuwe afleveringen en een gesprek met Teleac-projectleider Geerle van der Wijk.

De vier afleveringen over de maatschappijleerthema's zijn de eerste uit een nieuwe reeks die in samenwerking met het Cito en SLO, het Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling, zijn gemaakt. Het is de bedoeling dat er, net als bij de oude serie, elk jaar vier nieuwe afleveringen worden toegevoegd. De opzet van de nieuwe serie lijkt grotendeels op de serie *Aspecten van Maatschappijleer*, die tussen 1998 en 2003 werd uitgezonden. Tussen 2003 en 2008 heeft SchoolTV zich met de serie *Focus op de maatschappij* op het vmbo toegelegd. De onderwerpen van de nieuwe serie zijn geactualiseerd en er is voor gezorgd dat ze goed aansluiten bij de nieuwe eindtermen van Maatschappijleer. In deze eerste serie is uit elk thema één

onderwerp gekozen: 'De rechtsstaat in spagaat' (Rechtsstaat), 'Vergrijzing, het probleem van de toekomst' (Verzorgingsstaat), 'Kies voor het klimaat' (Parlementaire democratie) en 'Integreren of isoleren' (Pluriforme samenleving). De serie bestaat uit korte afleveringen van vijftien minuten, met archiefmateriaal en interviews met onder anderen Paul Schnabel, Eberhard van der Laan en Paul Cliteur. Er zijn ook werkbladen en er is een website met extra materiaal. De werkbladen kunnen worden gebruikt ter voorbereiding op, tijdens en na afloop van de uitzending.

Dilemma

Cosmetische veranderingen in vergelijking met de oude serie zijn de frisse leader en de commentaarstem van Eva Jinek, presentatrice van het *NOS Journaal*. Ook zijn de *graphics* flitsender. De inhoudelijke veranderingen bestaan uit de behandeling van een dilemma per aflevering en een afsluitende column van Rob Wijnberg. Zo is bij het onderwerp Rechtsstaat het dilemma: 'Schendt de overheid de rechten van burgers in de strijd tegen terrorisme?'. Een voor- en een tegenstander geven hierover hun mening.

De toevoeging van een dilemma is zeker een verbetering. Het zorgt voor meer betrokkenheid bij de leerlingen en het biedt een goede aanzet tot verdere discussie in de klas of een praktische opdracht. Als afsluiting van elk programma is gekozen voor een column van Rob

Wijnberg, bekend van zijn columns in *NRC Next* en het boek *Nietzsche en Kant lezen de krant*. Helaas kon dit onderdeel voor deze recensie nog niet worden bekeken en is het dus nog even afwachten of deze nationale troetelfilosoof zijn reputatie kan waarmaken.

Bruikbaar

Met *Dossier Maatschappijleer* heeft SchoolTV wederom een degelijke serie voor de havo/vwo-bovenbouw gemaakt. Het is een serie zonder fratsen: niet heel spetterend, maar wel zeer bruikbaar in de lessen Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen. De onderwerpen sluiten goed aan bij de lesmethoden en zijn eenvoudig verder als praktische opdrachten uit te werken. ◀

Uitzendingen

De laatste twee afleveringen uit de serie worden uitgezonden op donderdag 5 en 12 november om 9.45 uur op Nederland 2. De dvd zal vanaf eind november verkrijgbaar zijn. Uiteindelijk zullen de afleveringen ook beschikbaar zijn via de website www.teleblik.nl. Verdere informatie voor leerlingen is te vinden op www.eigenwijzer.nl/dossiermaatschappijleer. De werkbladen zijn bij Teleac (www.teleac.nl) te bestellen.

Website www.maatschappijenpolitiek.nl

Op zoek naar die leuke werkvorm die in Maatschappij & Politiek van vorig jaar stond? Nog eens oude edities doorbladeren voor inspiratie?

Bezoek dan de website van Maatschappij & Politiek

- ❖ Elke maand een actuele opdracht
- ❖ Lesmateriaal van 2006 tot 2009 digitaal beschikbaar
- ❖ Jaargangen 2004 t/m 2007 integraal te raadplegen
- ❖ Een artikel uit elk nummer van jaargang 2008 en 2009 online

Veelvoorkomende vragen aan de NVLM

Het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) ontvangt vaak vragen van docenten Maatschappijleer. Na enig denkwerk en overleg weet het bestuur vaak wel een antwoord te geven. U vindt op deze pagina's een aantal vragen en antwoorden. Misschien ziet u een vraag waar u ook al jaren het antwoord op zoekt.

Indeling lesstof

Volgend schooljaar gaan we op school van een vijfperiodenrooster naar een vierperiodenrooster. Ik ben aan het uitzoeken hoe ik de stof voor de schoolexamens zo kan indelen dat het vak Maatschappijleer goed wordt afgerond in één schooljaar in havo-4 en vwo-4.

Nu vraag ik mij af wat de eisen zijn omtrent de tentaminering. Moeten alle vier thema's in een schoolexamen worden getoetst, of mag één thema ook op een andere manier worden getoetst, bijvoorbeeld in een Praktische Opdracht? Wat zijn de regels hieromtrent? Waar kan ik antwoorden op dergelijke vragen vinden?

Antwoord van de NVLM

Het antwoord op deze vraag is te vinden in het *Zakboek Tweede Fase* (www.tweedefase-loket.nl). Daar staat: 'De examenprogramma's in de Vernieuwde Tweede Fase bevatten geen voorschriften en voorschriften voor de weging, hetgeen dus betekent dat er in de examenprogramma's ook geen praktische opdrachten worden voorgeschreven. Het blijft overigens wel verplicht het examenprogramma te toetsen, ook de daarin beschreven vaardigheden. Dan komt men al snel uit bij iets als praktische opdrachten of toetsvormen die daar veel gelijkenis mee vertonen.' U bent dus wel verplicht de vier thema's te toetsen, maar de school kan zelf be-

sluiten of dat gedeeltelijk door middel van Praktische Opdrachten gebeurt.

Maatschappijleer 2 als aangewezen vak

Ik zou graag het onderwerp van Maatschappijleer 2 als aangewezen examenvak onder uw aandacht willen brengen. Sinds een jaar of drie is Maatschappijleer 2 binnen het vmbo een aangewezen vak. Dit betekent dat leerlingen die voor Maatschappijleer 2 moeten herkansen dit op een andere plek in de regio moeten doen dan op hun eigen school. Ik vind dit geen gunstige ontwikkeling en wel om de volgende redenen:

- Leerlingen hebben hierdoor extra stress. Denk aan bb/kb-leerlingen die niet weten waar het is en bang zijn dat ze de locatie niet kunnen vinden.
- Een docent krijgt niet te zien welke opgaven er zijn uitgereikt. Ik wil graag weten welke opgaven mijn leerlingen moeten beantwoorden en of die vragen wel op het juiste niveau zijn.

Heeft u aanvullingen op onze antwoorden of heeft u andere vragen over het vak waarop u een antwoord zoekt, stuur dan een e-mail naar de secretaris van de NVLM Coen Gelinck (coen@wxs.nl).

- Docenten krijgen het werk niet te zien. Dit vind ik als docent de meest frustrerende reden. Hoe heeft mijn leerling het gedaan. Waarop gaat hij/zij onderuit?

Wordt mijn mening hierover in het land gedeeld? Wat is de mening van de NVLM hierover en gaat de NVLM hier iets aan doen?

Antwoord van de NVLM

Ook Maatschappijwetenschappen op havo/vwo is een aangewezen vak. Docenten vinden dat er sprake is van rechtsongelijkheid en dat bij een gewoon examenvak ook een gewoon herexamen hoort. Wij hebben dit probleem bij de Centrale examencommissie vaststelling opgaven (CEVO) aangekaart, maar dat heeft helaas niets opgeleverd. Er is een aantal vakken waarin weinig leerlingen herexamen doen, waaronder Maatschappijleer 2 en Maatschappijwetenschappen. Omdat het om een beperkt aantal leerlingen gaat is het volgens de CEVO te duur om steeds weer een examen voor het tweede tijdvak te maken. Daarom wordt de herkansing geheim gehouden en op een beperkt aantal plaatsen in het land afgenomen. Wij hopen op een toename van het aantal leerlingen dat examen doet, zodat beide vakken voldoende kandidaten hebben om een gewoon tweedetijdvakexamen te krijgen. Tot die tijd moeten we met deze situatie leven. Ook werd er door een collega gesignaleerd dat er door de geheimhouding van het tweede tijdvak minder oefenexamens beschikbaar zijn. Dat is één van de redenen waarom het NVLM-bestuur Noordhoff Uitgevers heeft gevraagd om een examenbundel Maatschappijwetenschappen uit te geven.

Coen Gelinck

doel een advies mee te geven aan het NVLM-bestuur, dat op zijn beurt weer een advies over dit eindrapport aan de staatssecretaris zal geven.

U bent u van harte uitgenodigd om aan deze veldadviesbijeenkomst deel te nemen.

Op de website www.slo.nl/voortgezet/tweedefase/agenda/veldadviesbijeenkomst/ vindt u een aanmeldformulier. Meld u aan voor 12 november en vermeld uw postadres bij uw aanmelding, zodat het eindrapport naar u kan worden toegestuurd.

Hoe staat het met uw schoolexamenprogramma (h/v)?

Omdat Maatschappijleer geen centraal schriftelijk eindexamen kent is de kwaliteit van onze schoolexamens van groot belang. Reden voor de NVLM om SLO te vragen onderzoek te doen naar de kwaliteit van de schoolexamens Maatschappijleer.

Eén van de aspecten die de kwaliteit van het schoolexamen bepalen is de samenstelling van het schoolexamenprogramma: welke onderdelen worden getoetst, hoe zwaar wegen de verschillende onderdelen ten opzichte van elkaar, hoe is de spreiding van de SE-toetsen over de Tweede Fase, enzovoorts?

Door middel van een digitale enquête wil SLO de inrichting van de schoolexamenprogramma's bij het vak Maatschappijleer in kaart brengen. Het NVLM-bestuur hoopt dat zoveel mogelijk havo/vwo-docenten deze enquête invullen. Met behulp van opbrengsten van het onderzoek naar de inrichting van de schoolexamenprogramma's kunt u straks nagaan of uw eigen schoolexamenprogramma vergelijkbaar is met dat van vakcollega's op andere scholen. Wilt u aan deze digitale enquête meewerken, ga dan naar www.slo.nl/kwaliteitsborging.

Mbo

Al eerder melden wij u dat het NVLM-bestuur protest heeft aangetekend tegen het advies van de MBO Raad aan staatssecretaris Van Bijsterveldt over de burgerschapscompetenties in het mbo. Een brief van het NVLM-bestuur leidde tot een afspraak met de staatssecretaris en Kamervragen van PvdA-kamerlid Staf Depla. Uit het antwoord van de staatssecretaris op één van die

Kamervragen blijkt dat ons protest nut heeft gehad, maar dat de race nog niet is gelopen. De staatssecretaris concludeert dat er nog een nadere aanvulling ten aanzien van een nieuw te hanteren brondocument moet worden gemaakt. Zij geeft aan daarover met de MBO Raad en de NVLM in overleg te zijn. Daarom zal er in het komend studiejaar niets aan de bestaande situatie veranderen. Een kleine overwinning voor de NVLM, de MBO Raad wilde immers al dit schooljaar met een nieuw brondocument van start.

Aspirant-bestuurslid?

Het NVLM-bestuur heeft een volle agenda en kan dus versterking gebruiken. Misschien wilt u wel bestuurslid worden? Meld u dan nu aan als aspirant-bestuurslid. U draait vervolgens een paar maanden mee in het bestuur. Begin 2010 kan het NVLM-bestuur u - als het wederzijds goed bevalt - als *volwaardig* bestuurslid aan de ledenvergadering voordragen. Wilt u zich aanmelden of heeft u vragen over wat het bestuurslidmaatschap inhoudt? Mail dan naar Coen Gelinck (coengelinck@nvlm.nl) of Arthur Pormes (arthurpormes@nvlm.nl).

Coen Gelinck

NVLM-bestuur

Arthur Pormes, voorzitter

telefoon: 0346 - 262888

e-mail: arthurpormes@nvlm.nl

Coen Gelinck, secretaris

Nieuwe Prinsengracht 78 II

1018 VV Amsterdam

telefoon: 06 - 40755812

e-mail: coengelinck@nvlm.nl

Tom Stroobach, penningmeester

telefoon: 0320 - 249481

e-mail: tomstroobach@nvlm.nl

Hans Teunissen, vicevoorzitter

e-mail: hansteunissen@nvlm.nl

Ingrid Faas, ledenadministratie

e-mail: ingridfaas@nvlm.nl

Rob van Otterdijk

e-mail: robvanotterdijk@nvlm.nl

Felix van Vugt

e-mail: felixvanvugt@nvlm.nl

Patricia Leenders

e-mail: patricialeenders@nvlm.nl

www.nvlm.nl

Girorekening NVLM: 1889654

Nieuwe website online!

Sinds kort heeft de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) een nieuwe website. Deze is natuurlijk te vinden op www.nvlm.nl. Neem er eens een kijkje. In de komende tijd zal de informatie op de website verder worden uitgebreid.

Veldadviesbijeenkomsten Maatschappijwetenschappen

Op 27 oktober heeft de vervolggcommissie Maatschappijwetenschappen onder voorzitterschap van prof.dr. Paul Schnabel haar eindrapport aan staatssecretaris Marja van Bijsterveldt overhandigd. De vervolggcommissie heeft het advies van de vorige commissie Maatschappijwetenschappen nader geconcretiseerd en heeft keuzen gemaakt voor de invulling van de domeinen van het centraal examen en de schoolexamen-domeinen. De differentiatie havo en vwo heeft zijn beslag gekregen in twee verschillende examenprogramma's voor havo en voor vwo.

De NVLM wil deze examenprogramma's in samenwerking met SLO aan docenten Maatschappijleer/Maatschappijwetenschappen en andere belangstellenden voorleggen.

Op 18 en 19 november aanstaande worden hiervoor in Zalencentrum Vredenburg te Utrecht veldadviesbijeenkomsten gehouden. De bijeenkomsten beginnen om 19.00 uur en duren tot 21.00 uur. De bijeenkomsten hebben ten

gesignaleerd

Aanmelden kan via Carol-Ann Schuitemaker, Coördinator Aansluiting VWO-FSW (ca.schuitemaker@fsw.vu.nl).

MediaMind

MediaMind is een gezamenlijk project van de publieke omroepen. Het project leert leerlingen kritisch om te gaan met de dagelijkse stroom radio- en televisieprogramma's en informatie op internet. MediaMind bestaat uit de Mediawedstrijd (waarvoor leerlingen een recensie schrijven en inzenden) en de Dag van de Media. MediaMind biedt niet alleen lesinhoud over media, maar ook een praktische opdracht in de vorm van het schrijven van een recensie en de mogelijkheid om met leerlingen aan de Dag van de Media (donderdag 21 januari 2010) deel te nemen.

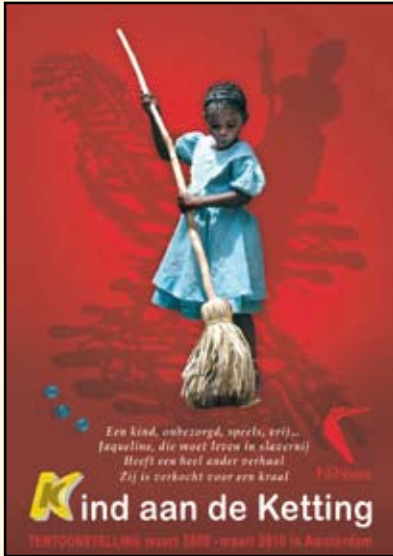
Meer informatie: www.omroep.nl/mediamind.

Wijs Worden

Naast *Wijs Worden* voor havo/vwo is speciaal voor vmbo-t *Wijs Worden Basiseditie* ontwikkeld. *Wijs Worden Basiseditie* is een driejarige methode voor de basisvorming van het voortgezet onderwijs waarbij in eerste instantie aan het vmbo is gedacht. *Wijs Worden* is met haar accent op filosofie, levensbeschouwing en burgerschap inzetbaar binnen vakken waar reflectie over verantwoordelijk denken en handelen een centraal thema vormt. Bestaat het inhoudelijk zwaartepunt in levensbeschouwing, filosofie, ethiek en burgerschap, didactisch zwaarte-punt vormt een aanpak waarbij leerlingen zelf leren ontdekken en zelfstandig aan de slag kunnen met de aangeboden inzichten. Om die reden is gekozen voor een beperkte vraagstelling of voor behandeling van slechts enkele aspecten binnen een veel ruimer probleemgebied. Aldus wordt de leerling op exemplarische wijze uitdrukkelijker uitgedaagd om meer dan oppervlakkig op een bepaalde vraagstelling door te denken. Een duidelijk voorbeeld hiervan vormt het deel waarbij exemplarisch twee deugden worden behandeld en uitgediept: dapperheid en eerlijkheid. Het zich eigen maken van intellectuele vaardigheden speelt dus een belangrijke rol, naast het verwerven van kennis en inzicht.

Meer informatie: www.damon.nl.

Slavernij

Bij het Nationaal instituut voor het Nederlands slavernijverleden en erfenis (NiNsee) in Amsterdam is tot 21 maart 2010 de tentoonstelling *Kind aan de Ketting: opgroeien in slavernij - toen en nu* te bezoeken. Verhalen uit de slaventijd, voorwerpen, documenten, tekeningen, liedjes, diorama's en zelfs een strip brengen de slavenkinderen van toen in beeld. Bij deze tentoonstelling is (gratis) lesmateriaal ontwikkeld. Met dit lesmateriaal bereiden leerlingen hun bezoek voor en kan door de docent naderhand dieper worden ingegaan op het thema 'Kinderen in slavernij, vroeger en nu'.

Meer informatie www.kindaandeketting.nl.

Masterclasses Profielwerkstuk

Dit najaar organiseert de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam workshops voor middelbare scholieren uit vwo-5 en vwo-6. Op dinsdag 10 november en dinsdag 24 november worden er van 14.00 tot 16.30 uur drie workshops aangeboden: Diversiteit, Crisis in Europa en Scholierenprotest. Tijdens de workshops zal dieper worden ingegaan op de structuur, opbouw en uitvoering van onderzoek ten behoeve van het profielwerkstuk. Er is begeleiding aanwezig en leerlingen kunnen dan hun eigen onderwerp bespreken.

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van het Instituut voor Publiek en Politiek. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Bas Banning, Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Christine Elout, Coen Gelinck, Hans van der Heijde (hoofred.), Lieke Meijs, Hessel Nieuwelink, Gerard van Rossum, Anique ter Welle, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Foto-omslag

Ministerie van Defensie

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

Instituut voor Publiek en Politiek,

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: uitgeverij@publiek-politiek.nl

Redactiesecretariaat

Instituut voor Publiek en Politiek

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail menp@publiek-politiek.nl

www.maatschappijenpolitiek.nl

Abonnementenprijs M & P 2009

€44,50 per jaar. Studenten €38,- Scholen en instellingen €48,70. M & P verschijnt acht keer per jaar. Losse nummers €5,90 (exclusief verzendkosten).

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingenmateriaal, indien dit geschiedt zonder winstoogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar bij de uitgever, telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen naar het redactiesecretariaat.

ISSN 1566-1555

**Het komende nummer van
Maatschappij & Politiek
verschijnt op 30 november**

(advertentie)

The Mass Shooting of Jews in Ukraine 1941-1944:

The Holocaust by Bullets

In Nederland alleen te zien in Nationaal Monument Kamp Vught
met Nederlandse vertaling

10 september 2009 t/m 9 januari 2010

Foto: USHMM/Imperial War Museum

Lunettenlaan 600
5263 NT Vught
(073) 656 67 64
www.nmkampvught.nl
www.holocaustbybullets.nl
Entree vrij | geschikt 16 +

Deze expositie is mogelijk dankzij

The Mass Shooting of Jews in Ukraine 1941-1944:
The Holocaust by Bullets is ontwikkeld en wordt verspreid door
LE MEMORIAL DE LA SHOAH, Parijs, Frankrijk.

Voortgezet en
hoger onderwijs:
Bezoek de expositie (16+);
lesmateriaal en workshop
op aanvraag.

(advertentie)

(advertentie)

Lesmateriaal De Haagse Tribune beschikbaar

Dit schooljaar bezoeken 21.000
leerlingen De Haagse Tribune, een

project van het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP).
De Haagse Tribune is een leuke, leerzame en educatieve
dag met discussie, rondleidingen, museumbezoek en an-
dere activiteiten rondom het Haagse Binnenhof. Veel van
het materiaal dat het IPP gebruikt bij De Haagse Tribune,
kunt u ook in uw lessen gebruiken. Dat lesmateriaal is nu
beschikbaar op de website van De Haagse Tribune.

U vindt de rollenspellen, de bingo, de testjes en het
Krachtenveld (inclusief docentenhandleidingen) op
www.dehaagsetribune.nl/Download-materiaal!

Hebben uw leerlingen vragen over politiek?

Willen ze weten hoe Nederland wordt bestuurd
of wanneer ze mogen stemmen?

Op www.politiekhoezo.nl vinden ze antwoorden op deze en
vele andere vragen. Daarnaast staat op de website hoe ze
zelf actief kunnen worden en wat er bij De Haagse Tribune
te beleven valt. Verder kunnen leerlingen er meedoen aan
een quiz, hun mening geven in een forum of het eerste
Haagse Tribune-journaal bekijken.

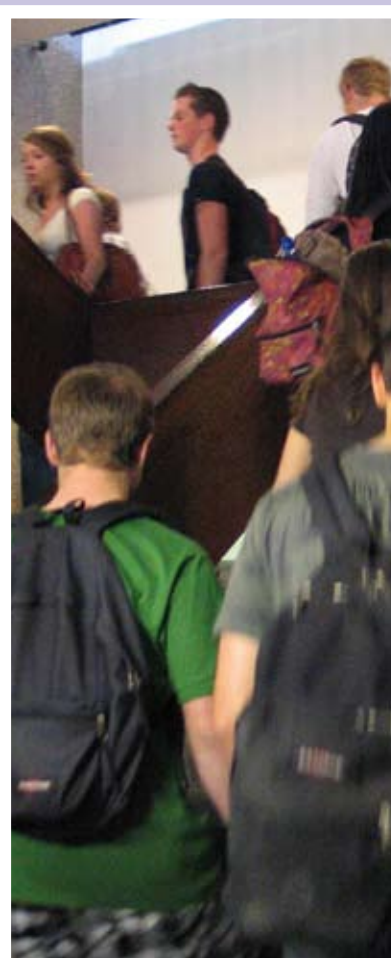
U en uw leerlingen vinden de antwoorden op (bijna) alle
vragen over politiek op: www.politiekhoezo.nl

De Haagse Tribune: *extra aanbod voor Zuid-Hollandse scholen*

De Haagse Tribune heeft in samenwerking met de provincie Zuid-Holland een extra aanbod ontwikkeld voor scholen uit deze provincie. Dit schooljaar kunnen twintig klassen een kijkje nemen in het Provinciehuis, vragen stellen aan een lid van Provinciale Staten en meedoen aan een rollenspel (havo/vwo) of een 'provinciale puzzel' (mbo/vmbo).

U kunt gebruik maken van dit aanbod zonder koppeling met een dagprogramma van De Haagse Tribune. Uw klas volgt een programma van twee uur in het Provinciehuis. In principe kunnen wij één klas tegelijk ontvangen. Laat ons via dht@dehaagsetribune.nl weten op welke dag u met welke klas naar het Provinciehuis wilt komen. Vermeld ook uw school en telefoonnummer.

Gratis gastlessen voor mbo

Politiek, stemmen en verkiezingen

Gaan uw leerlingen in maart 2010 voor het eerst naar de stembus? Vanaf 1 oktober heeft het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) een aanbod van gastlessen dat zich richt op deze groep leerlingen. Enthousiaste gastdocenten van het IPP komen hiervoor graag naar uw school. En wat verandert er nog meer als je 18 wordt? Ook die vraag beantwoorden onze gastdocenten samen met uw leerlingen. De lessen richten zich op het mbo.

U kunt kiezen uit lessen met verschillende thema's:

- Stemmen
- Hoe kun je zelf invloed uitoefenen?
- Hoe wordt ons land bestuurd?
- Politieke partijen
- Lokale politiek

In alle lessen wordt kennisoverdracht gecombineerd met inter-actieve werkvormen. De gastdocenten geven per dag op één school minimaal twee en maximaal vijf lessen. De gastlessen zijn gratis en beginnen niet voor 9.00 uur. Begin september vindt u meer informatie over de gastlessen en de wijze waarop u deze kunt aanvragen op

www.politiekindeklas.nl